

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

בעז"ה). וכן כתבו הרמב"ן³ והדעת זקנים, שאיסור זה הוא מדרבנן ורק הסמיכו זאת על הפסוק כאסמכתא בעלמא⁴. ועוד הביא בשער הציון⁵, שהרמב"ן כתב שיש נוסחא מוטעית במכילתא, וכן בהגהות הגר"א על המכילתא כתב שהנוסחא העיקרית היא לא כמו שהביא הסמ"ג, אלא שבמקום "לא תעשה" גורסים "אבל יעשה", ולנוסחא זו מבואר להדיא שאין בזה איסור דאורייתא, וכן הסכימו כל הפוסקים. ועתה ניגש בעז"ה לפרטי הדינים, ובתחילה נביא את הדין הפשוט לאיסור בכל אופן, ואח"כ נדון במקרים בהם הותר לומר או לרמוז לגוי שיעשה מלאכה.

האם מותר לומר לגוי שידליק או יכבה את האור?
אסור בשום אופן⁶ לומר לגוי שיעשה מלאכה עבור הישראל, ואין נפקא מינה בין מלאכות דאורייתא למלאכות דרבנן, שאף במלאכות דרבנן אסור לומר לגוי שיעשה עבור ישראל.

האם ישנו הבדל אם אומר לגוי במפורש או ברמז?
ישנם אנשים שטועים לחשוב שכל שהדבר נאמר לגוי בדרך רמז מותר, וצריך לדעת שאין זה נכון, ורק באופנים מסויימים הותר לומר בדרך רמז. וגם יש חילוק בסוג הרמז, שגם כשהותר לומר ברמז לא

בגליון הקודם (הלכות שבת) התחלנו ללמוד על ענין איסור "אמירה לנכרי". והבאנו שם ג' טעמים לאיסור זה, א' הרמב"ם – כדי שלא תהיה שבת קלה בעיני האנשים ויבואו לעשות מלאכה בעצמם. רש"י במסכת שבת – שהגוי נעשה שליח של ישראל לעשות את המלאכה, ונחשב כאילו הישראל עצמו עשה. רש"י במסכת עבודה זרה – משום הפסוק "ודבר דבר", דהיינו שאסור לדבר בעינינים שאסור לעשותם בשבת. וכתב האבני נזר שב' הטעמים שכתב רש"י נכונים, שטעם "שליח" שייך אפילו כשאמר לגוי בערב שבת שיעשה בשבת, וטעם "ודבר דבר" שייך רק כשאומר לו בשבת ואפילו אומר לו לעשות לאחר השבת. עי"ש שהארכנו בזה יותר.

והנה הסמ"ג¹ מביא מכילתא בה נאמר "כל מלאכה לא יעשה בהם"² – לא תעשה אתה, ולא יעשה חברך, ולא יעשה הגוי מלאכתך". ומדייק מזה, שהאיסור שיעשה הגוי מלאכה עבור ישראל הוא דין דאורייתא, ונדרש ממה שכתב התורה לא יעשה ה-י' עם צירה כאילו כתוב בשני יודין – ייעשה, והיינו שלא ייעשה מלאכה עבורך אפילו ע"י אדם אחר.

אולם כתב, שיש לומר שהאיסור הוא מדרבנן, והביאו את הפסוק לאסמכתא בעלמא [פי' שביססו את דבריהם על הפסוק אבל באמת אין הפירוש כך בפשט הפסוק]. והראיה שאין זה אלא איסור דרבנן, שאם היה איסור דאורייתא כיצד התירו חז"ל שיעשה הגוי מלאכה בביתו עבור ישראל (עי' הפרטים בזה להלן

³ על הפסוק שם.

⁴ ולא כמו שנראה מרש"י על הפסוק שם שזהו דין דאורייתא.

⁵ סימן רמ"ג ס"ק ז'.

⁶ פרט למקרה בו הדבר נצרך לצורך חולה או מצוה, ויבוארו הפרטים בזה להלן בעז"ה.

¹ תחילת לא תעשה ע"ה.

² שמות פרק י"ב פסוק ט"ז.

מכיון שאין ישראל מקבל תועלת גמורה מהגוי שהרי יכל להשתמש במקום זה גם בלא תוספת הנר שהדליק הגוי. ונקטו הפוסקים שהוא הדין שיהיה מותר לרמוז לגוי שידליק נר נוסף, וכן לפי⁷ יכול לרמוז לו לעשות מלאכה שאין ממנה הנאה ישירה לישראל כגון כיבוי האור שזהו רק סילוק דבר המפריע, שזה ג"כ אינו נחשב הנאה גמורה שמקבל ישראל ממלאכת הגוי. ולמעשה, על כל אחד יש לשאול רב אם יכול להקל בזה כדברי החיי אדם.

בגליון הבא:

- לפי המתירים לרמוז לגוי לעשות מלאכה כשאין בזה תועלת גמורה וחיובית לישראל, כיצד תהיה אופן הרמיזה?
- כמה דוגמאות של מלאכות בהם אין תועלת גמורה וחיובית לישראל
- האם מותר להנות ממלאכה שעשה הגוי עבור ישראל?

כל סוגי הרמזים מותרים, וכפי שיבואר להלן בעז"ה. בדין זה האם מותר לרמוז לגוי לעשות מלאכה, יש חילוק בין שני סוגי מלאכות, האחת היא מלאכה שיש לישראל ממנה הנאה גמורה או חיובית, כגון הדלקת האור בחדר חשוך שיש לישראל הנאה גמורה וחיובית מעצם הדלקת האור. והשנייה היא מלאכה שיש לישראל ממנה רק הנאה עקיפה, כגון כיבוי האור שאין ההנאה מעצם מלאכת גוי, שהגוי רק סילק גורם מפריע אבל לא הביא הנאה חיובית. וכן הדלקת נר במקום שיש שם כבר נר ואפשר להשתמש לאורו עכ"פ ע"י הדחק, שא"ז הנאה גמורה.

באופן שההנאה מהמלאכה היא הנאה גמורה וחיובית, אסור אף לרמוז לגוי לעשות את המלאכה, והדבר אסור בכל צורות הרמיזה שיבוארו להלן.

אבל באופן שאין בזה הנאה חיובית אלא עקיפה, או שאינה הנאה גמורה אלא רק תוספת הנאה, נראה שיש בזה מחלוקת הפוסקים. שהנה בשו"ע⁷ כתב, שאם יש נר בבית של ישראל ובא גוי והדליק נר אחר, מותר לישראל להנות מתוספת האור שנעשה ע"י הנר הנוסף⁸, [ולא כמו בכל מקום שאסור להנות ממלאכה שעשה גוי עבור ישראל, וכפי שיבואר להלן בעז"ה]. וכתב המג"א⁹, שכל זה דווקא אם הנר של הגוי, אבל בנר של ישראל צריך לישראל למחות בגוי שלא ידליקנו, אפילו בשביל תוספת אור. ומבואר בדבריו, שאע"פ שאין כאן הנאה גמורה לישראל שהרי כבר היה נר דלוק והיה יכול להשתמש לאורו אפ"ה צריך למחות בו שלא ידליק¹⁰, וא"כ ודאי שאף לרמוז לו שידליק יהיה אסור בכל צורת רמז שתהיה. אבל החיי אדם¹¹ חולק ע"ז, וסובר שאף בנר של ישראל אין צריך למחות בגוי שבא להדליק נר נוסף,

⁷ סימן רע"ו סעיף ד'.

⁸ אולם, לאחר שכבו שאר הנרות אסור להנות מנר זה שהדליק הגוי (שם בשו"ע).

⁹ ס"ק י"ד.

¹⁰ ועיין מג"א סימן רנ"ג ס"ק ל"ח, שנראה מדבריו שם שסובר שרק בהנאה גמורה צריך לישראל למחות, וצ"ע.

¹¹ כלל ס"ב בנשמת אדם ס"ק ב', וכלל ס"ג סוף סעיף ו'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il